

Säbyholm

Förslag på skydds- och varsamhetsbestämmelser för fem byggnader.

Säbyholm 1:59, Landskrona stad, Skåne län

Lena Hector

Titel:	Säbyholm
Författare:	Lena Hector
Omslagsbild:	Gabriela Tranchell och Aurora Tranchell vid trädgårdspaviljongen, Säbyholm. Okänt årtal. Foto Landskrona museum
Upphovsrätt:	Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

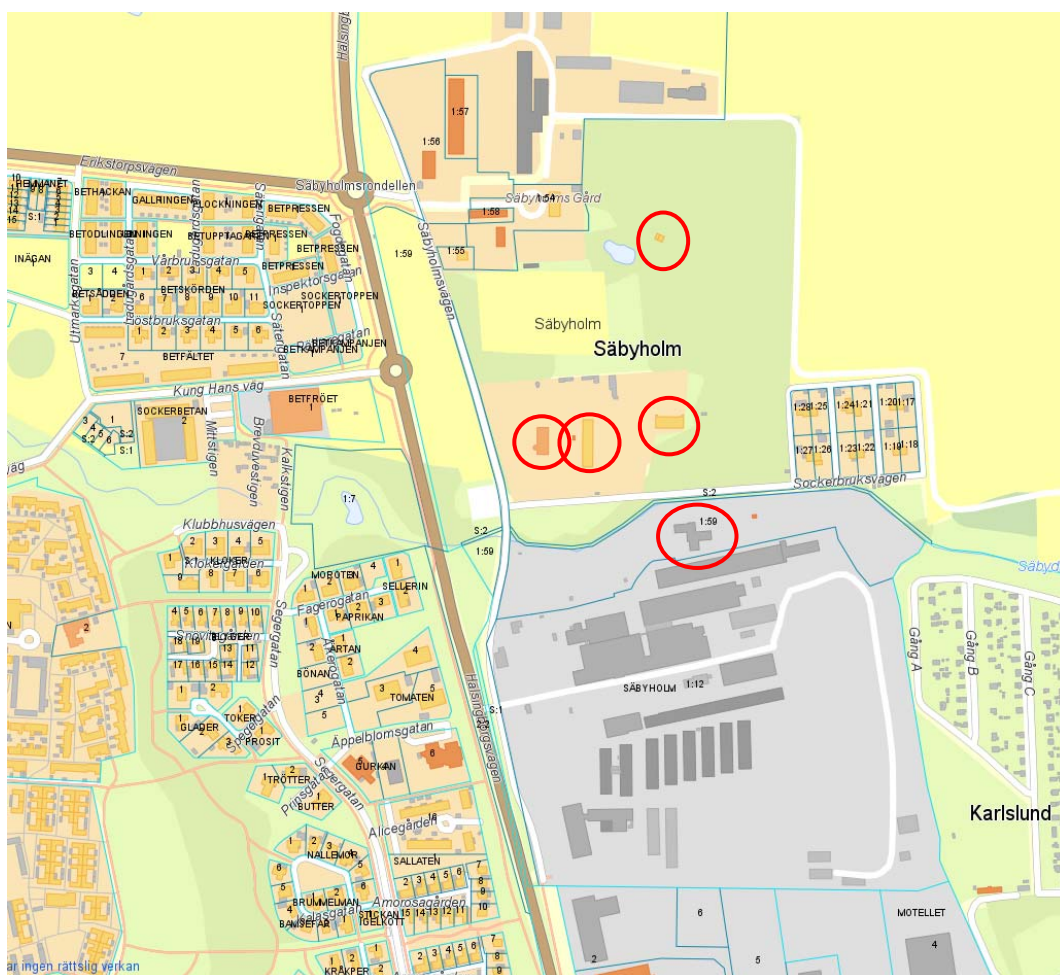
Innehållsförteckning

Inledning	1
Gällande lagstiftning	2
Historik.....	3
Byggnadsbeskrivning Slottet	10
Värdering	14
Förslag på skydds- och varsamhetsbestämmelser	14
Byggnadsbeskrivning Kontoret	15
Värdering	18
Förslag på skydds- och varsamhetsbestämmelser	18
Byggnadsbeskrivning Tjänstemannabostaden	19
Värdering	23
Förslag till skydds- och varsamhetsbestämmelser	23
Byggnadsbeskrivning Personalmatsalen.....	23
Värdering	26
Förslag till skydds- och varsamhetsbestämmelser	27
Byggnadsbeskrivning Trädgårdspaviljongen	27
Värdering	30
Förslag på skydds- och varsamhetsbestämmelser	30
Sammanfattning.....	31
Referenser	32

Inledning

På uppdrag av stadsbyggnadskontoret i Landskrona stad har Kulturen tagit fram ett förslag på skydds- och varsamhetsbestämmelser för fem byggnader inom Säbyholmsområdet inför kommande detaljplanearbete. De fem byggnaderna är trädgårdspaviljongen, slottet, kontoret, tjänstemannabostaden samt personalmatsalen. Uppdraget omfattar endast byggnadernas exteriörer. Byggnaderna ligger inom fastigheten 1:59 strax norr om Landskrona tätort. Området begränsas av Säbyholms gård i norr, åkermark i öst, Hilleshögs anläggning i söder och Hälsingborgsvägen i väster.

Ritningar på byggnaderna har inte varit tillgängliga, endast enstaka ombyggnadsritningar från Landskronas digitala ritningsarkiv har funnits att tillgå. Genom Peter Sigfridsson på DLF Beet Seeds, tidigare Hilleshög AB, har vi fått tillgång till företagets egna museum där värdefull information om Hilleshögs verksamhet har kunnat hämtas. Sven Svensson, tidigare anställd vid Hilleshög AB, har berättat om verksamheten på Säbyholm och också visat runt i området.

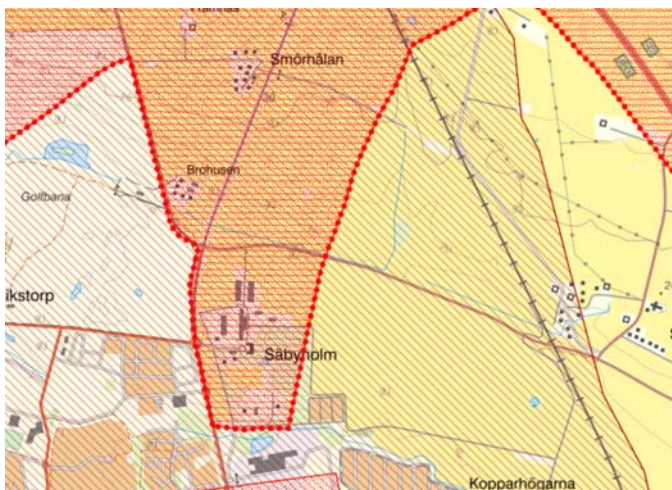

Byggnader som omfattas av utredningen markerade med röd cirkel. Karta ©Landskrona stad.

Gällande lagstiftning

Området är idag inte detaljplanlagt och befintlig bebyggelse saknar således skydds- och varsamhetsbestämmelser.

Fyra av byggnaderna ligger inom riksintresse för kulturmiljövården, Råå-åns dalgång (M10). Säbyholm är särskilt utpekad som ett uttryck för riksintresset.

Riksintresse för kulturmiljövården där Säbyholm är skrafferat.

Fastigheten ligger inom två områden utpekade i Skånes regionala kulturmiljöprogram. Dels inom ett område som utgör särskilt värdefull kulturmiljö som en del av Rååns dalgång, dels inom kulturmiljöstråket Skånelinjen Per Albinlinjen.

Byggnaderna bedöms omfattas av varsamhetskravet (PBL 8 kap 14 och 17 §§) och förvanskningförbud (PBL 8 kap 13 §) avseende särskilt kulturhistoriskt värdefull byggnad med hänvisning till BBR 1:2212 - 1:2213.

Strax söder om Sockerbruksvägen finns en registrerad övrig kulturhistorisk lämning. Vid grävningsarbeten påträffades en kvadratisk träränna hopfogade med handsmidd spik och kraftiga smidda kvadratiske järnbeslag. Möjligtvis är rännan en dränering från verksamheten på Säbyholm.

Övrig kulturhistorisk lämning markerad på karta. Forsök ©

Historik

De olika byggnader som ingår inom ramen för detta uppdrag har alla kopplingar till Säbyholms gård, Säbyholms sockerbruk samt till Hilleshög, senare DLF Beet Seed AB. De är alla på ett eller annat sätt en del av berättelsen kring sockerindustrin i Landskrona.

År 1818 tillträdde Bror Cederström som ägare till Säbyholms gård. Han tog också över sockerbruket inne i Landskrona och bedrev framgångsrikt betodling på Säbyholms ägor. Cederström var med och introducera sockerbetstillverkningen i Sverige och lade därmed grunden för den industriella sockerindustrin. Cederström drog dock på sig stora skulder och gick i konkurs 1848. Justus Tranchell kom till Landskrona 1851 och blev disponent för sockerfabriken vid Sockerbrukshamnen inne i staden. Efter att han tillträtt som direktör kom verksamheten att blomstra. År 1853 bildades Skånska Sockerfabriksaktiebolaget, bolaget köpte Säbyholms gård och startade en mönsteranläggning inriktad på odling av sockerbetor. På Säbyholm använde man sig av de senaste teknikerna och de nyaste redskapen. Bolaget tog också över raffinaderiet som var beläget i centrala Landskrona och uppförde en ny råsockerfabrik. Fabriken hade 500 anställda och var den största sockerfabriken i Sverige.

År 1875 utbröt en brand i sockerbruket och efter branden fördes en diskussion om lämpligheten i att ha denna verksamhet mitt inne i staden. Stadens hälsovårdsnämnd betraktade betbrukets verksamhet i stadsmiljön som en olägenhet. Lösningen blev ett raffinaderi som återuppfördes på sockerbrukstomten vid Sockerbrukshamnen inne i centrala Landskrona och ett råsockerbruk vid företagens gods i Säbyholm. Justus Tranchells son Carl blev ansvarig för byggandet av de båda anläggningarna. Bruket i Säbyholm byggdes upp efter tyska förebilder med hjälp av tyska arkitekter och tekniker. Anläggningen blev den första renodlade betsockerfabriken av storformat som byggdes i Sverige. Fabriksbyggnaden var helt anpassad till moderna hanteringsmetoder och processer inom betsockerindustrin.

Svenska Sockerfabriks Aktiebolagets sockerbruk, Säbyholm. 1910 – 1919. Fotograf okänd. Landskrona museum.

Hösten 1883, efter knappt sju månader, var betbruket färdigställt och en järnväg mellan anläggningarna i Säbyholm respektive Landskrona hade också anlagts.

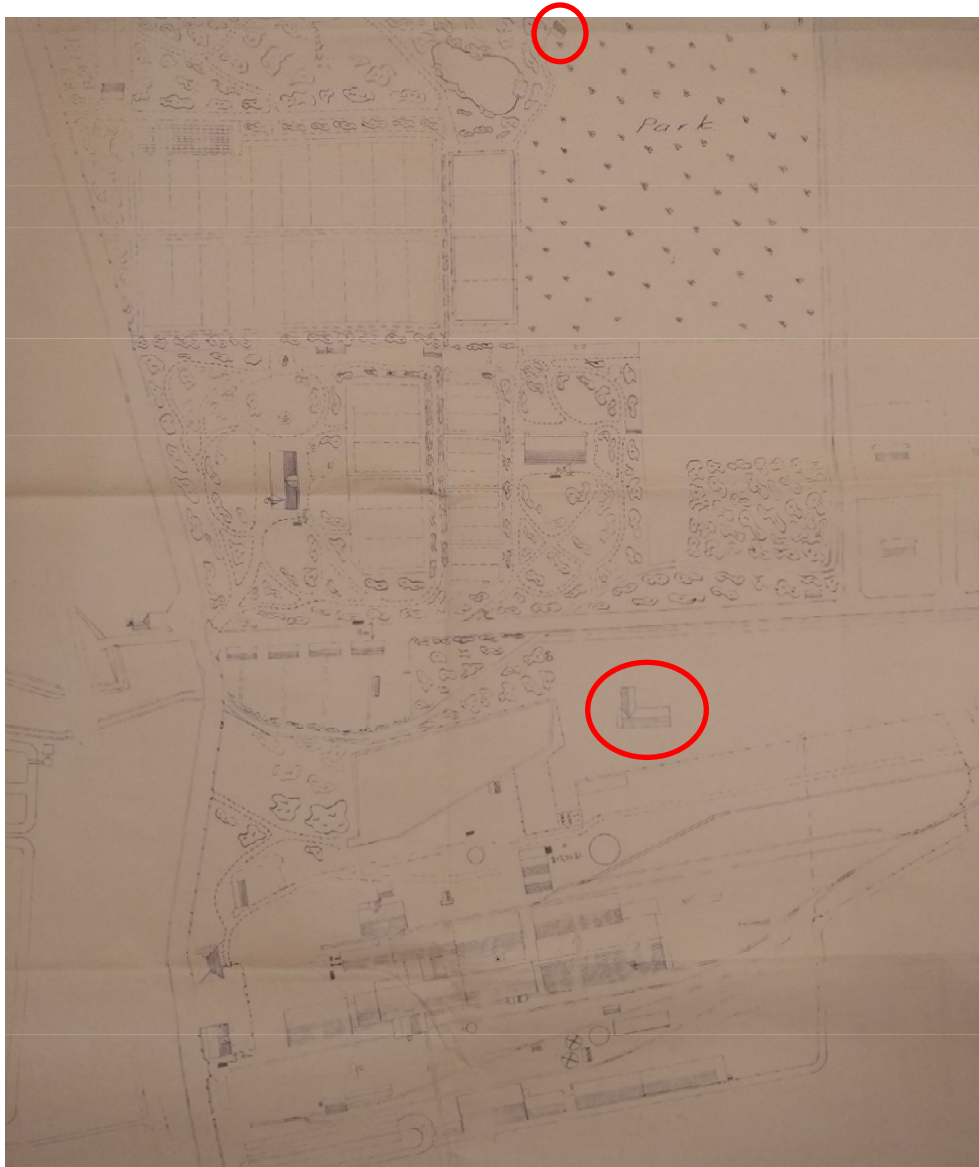

Säbyholms gård, betsockerbruk samt järnvägsdragningen på Häradsekonomska kartan 1910 - 1915.

Lantmäteriet ©

Den 30 oktober 1883 började den första betkampanjen vid betbruket. Säbyholm blev en prototyp för de flesta efterföljande betsockerfabriker. Sockerindustrin var kring förra sekelskiftet en av de största industrigrenarna. De många företagen gav en överproduktion och år 1907 sammanslogs 18 råsockerfabriker och fyra raffinaderier till Svenska Sockerfabriks Aktiebolaget (SSA).

År 1907 inrättades betförädlingsinstitutionen som förlades till Hilleshög Nygård, öster om nuvarande motorväg. Verksamheten arbetade med förädling av sockerbetsfröer och utveckling av betodlingstekniken.

Planritning över området 1946. Mässen är nybyggd och längst upp i bild syns trädgårdspaviljongen.

Efter andra världskriget gjordes rationaliseringar inom SSA och 1959 togs beslut om att lägga ner fabriken i Landskrona. År 1962 lades även anläggningen i Säbyholm ned. Efter nedläggningen övertogs sockerbrukets gamla lokaler av fröförädlingsföretaget Hilleshög som byggde om dem för sin verksamhet och som även förlade sitt huvudkontor här. Fram till början av 1950-talet arbetade man enbart med multigermt frö som gav flera plantor. År 1966 lyckades man genom förädlingsarbete ta fram ett enkornigt betfrö vilket underlättade gallringsarbetet väsentligt. Genombrottet innebar att Hilleshög expanderade kraftigt och sockerbrukets alla gamla lokaler kom väl till pass för expansionen.

Mellan 1968 till 1987 drev Hilleshög AB en verksamhet som var inriktad mot forsknings- och utvecklingsarbete beträffande förädling, odlings- och maskinteknik inom betodlingen. Även fröodling, betförädling och förädling av skog drevs under en tid inom ett särskilt bolag.

Växtförädling i isoleringstält på Hilleshög. Foto Anders Hilding 1990. Landskrona museum.

År 2000 förvärvades Hilleshög av Syngenta och i oktober 2017 tog det danska utsädesföretaget DLF över varumärke och förädlingsverksamhet. Affärsenheten heter idag DLF Beet Seed. Hilleshögs anläggning i Landskrona utgör basen för företagets forskning och utveckling. År 2018 köpte Landskrona stad norra delen av Hilleshögs fastighet och därtill tillhörande byggnader. Den norra delen av fastigheten heter idag Säbyholm 1:59. Byggnaderna inom fastigheten är idag tomställda.

Kontorsbyggnaderna anlades en bit från själva fabriken och inom den parkanläggning som ligger norr om bruksområdet. Sockerbrukens huvudkontor och tjänstebostäder var ofta påkostade och skulle avspegla företagets framgång och styrka. På Säbyholm fanns tjänstebostäder för disponenten, maskinmästare, verkmästare, betinspektör och kamrer. Tjänstemannabostäder var en förmån men det förväntades också att tjänstemännen skulle bo inom området. Disponenttjänster var till exempel fram till 1960-talet förenade med bosättningskrav i brukets disponentvilla.

Flygfoto från 1962. Slottet och tjänstemannabostaden med tillhörande trädgårdar. Landskronakartan.

Kontoret uppfördes av Hilleshög AB. Byggnadens placerads i parkmiljö mellan huvudkontoret och tjänstemannabostaden. Företaget var framgångsrikt och det var viktigt att byggnaden uppfördes i gedigna, påkostade material som tegel och koppar för att samspela med de två intilliggande äldre byggnaderna. I denna byggnad hade växtförädlarna sina kontor.

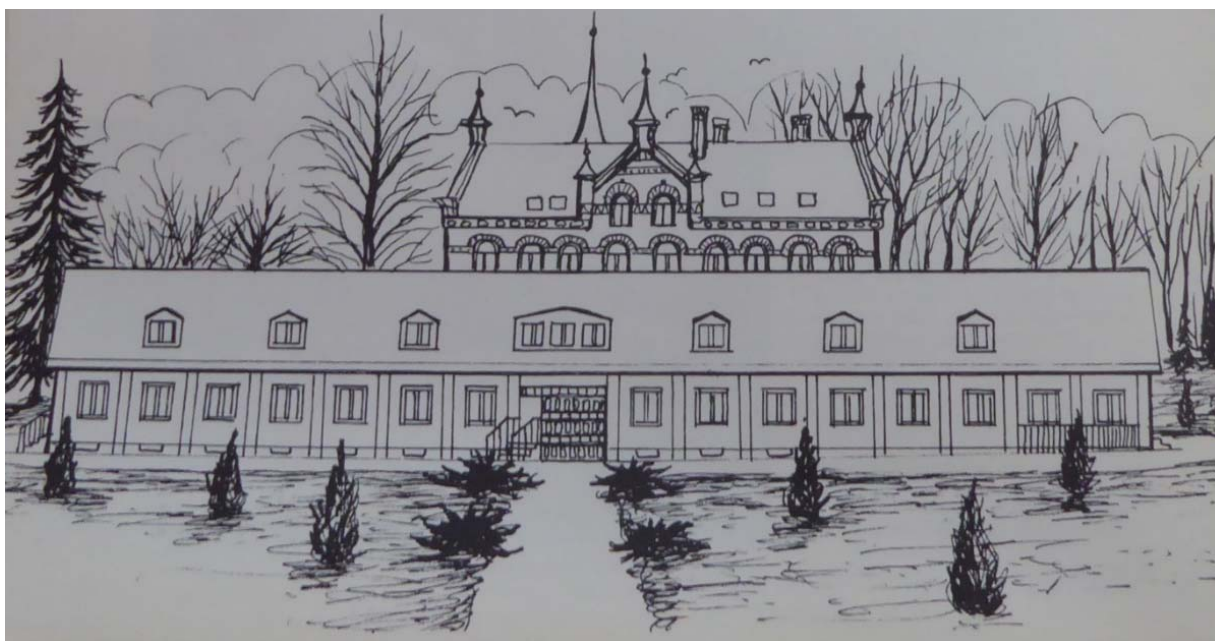
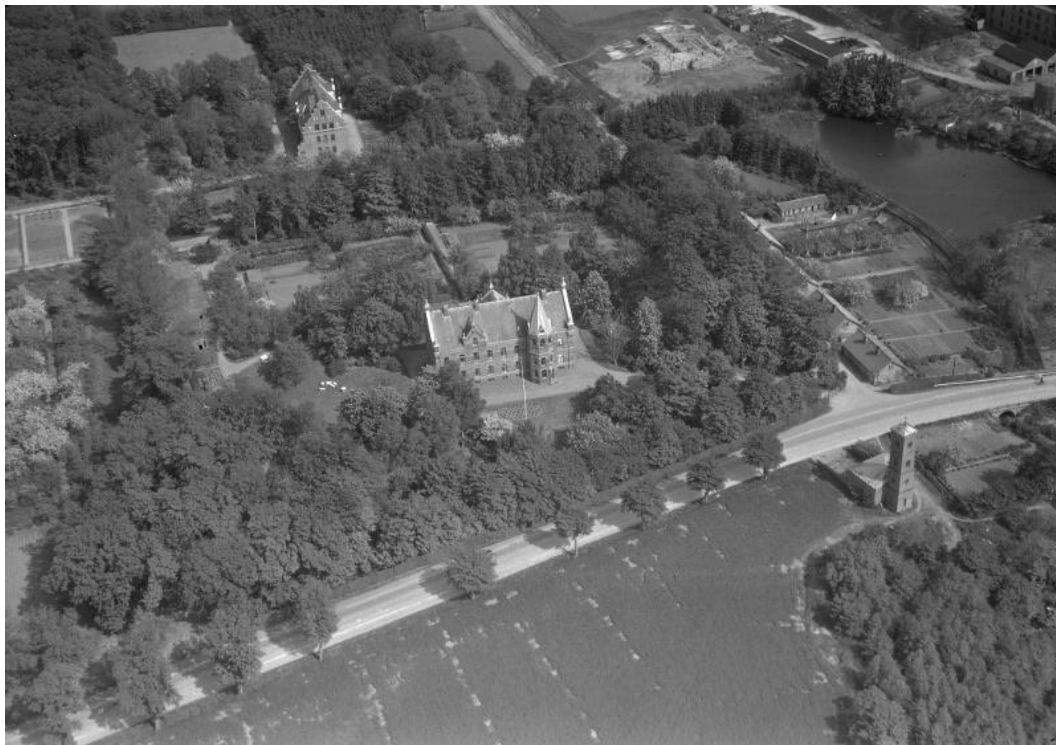

Illustration av den nya kontorsbyggnaden med det bakomliggande Slottet, från Hilleshögs Bladet. 1981

Personal matsalen eller mässen uppfördes kring 1946 och fungerade som kampanjehem för sockerbruksarbetare under oktober till december. Kampanjehemmen var de mest karakteristiska arbetarbostäderna vid betruken. Ursprungligen utgjordes dessa bostäder av enkla kasernliknande byggnader med sovsalar.

Så småningom uppfördes hemmen med mindre rum och även bättre tekniska och hygieniska utrymmen. I kampanjehemmet på Säbyholm fanns också en personalmatsal. Elever på Säbyholmsgård bodde här 1960 - 1970-talen.

*Flygfoto 1946. Högst upp i bild syns bygget av personalmatsalen. Höger i bild syns brandstationen.
Bild Carlotta Kulturen.*

Trädgårdspaviljongen ligger i anslutning till Säbyholms gård och den anlagda parken som tillhörde gården. Parken har sin förebild i den engelska parken med oregelbundet mönster, slingrande gångar och lummig grönska. På 1960-talet anlades en tennisbana strax nordväst om paviljongen, på 1980-talet byggdes paviljongen till med ett duschutrymme. På Säbyholm fanns även stora ytor för trädgårdsodlingar.

*Parken och odlingsytor vid Säbyholms gård.
Häradsekonomska kartan 1910 - 1915. Lantmäteriet. ©*

Byggnadsbeskrivning Slottet

Det så kallade Slottet uppfördes 1894 efter ritningar av arkitekt Henrik Sjöström, byggmästare var F. Pettersson. Byggnaden är rikt dekorerad och har en symmetriskt uppbyggd fasad.

Slottets södra gavel och östra långsida.

Byggnaden är uppförd i 2 ½ plan med källare. Mot öster finns en frontespis och mot väster en frontespis och ett utanpåliggande femkantigt trapphus med torn. Grundplanen är rektangulär med en sträckning i nord - sydlig riktning.

Sockeln är relativt låg och svagt avsatt i granit. Ett rullskift skiljer den nedre delen av tegelfasaden mot den övre.

Fasaderna är av maskinslaget rött tegel i kryssförband. Fasaderna har mönstermurningar i gult tegel med dekorationer i gult tegel. Längs fasaderna löper gördelgesimser i mönstrat gult tegel. Fönsterbröstningar med tegeldekor återfinns på 2:a våningen. Ovan fönstren finns mönstermurade valvbågar med markerade slutstenar. På gavlarna finns dekorationer i form av geometriska blinderingar som romber och kors. Gavelrösten har murade avtrappningar och gulteglade tandsnittsfriser. Gavelspetsen och gavelhorn kröns av små fyrkantstorn med blinderingar och dekorativ tandsnittsfris i gult tegel. Tornen är kopparklädda med spiror.

Slottet, norra gaveln.

Frontespis mot öster har två rundbågiga fönsteröppningar och frontespisen mot väst en rundbågig fönsteröppning. Ovan fönstren finns mönstermurade valvbågar med markerade slutstenar. Avtrappningar, dekorativa mönstermurningar i gult tegel och tandsnittsfris i gult tegel likt gavelröstena. Frontespiserna kröns likt gavlarna av små fyrkantstorn med blinderingar och dekorativ tandsnittsfris i gult tegel. Tornen är kopparklädda med spiror.

Trapphuset asymmetriskt placerat på den västra gaveln.

Ingång med trapphus och torn är asymmetriskt placerad på byggnadens västra fasad i dess södra del. Trapphuset är femkantigt och ingången är inramad av ett rundbågigt mönstermurat överstycke uppbyggt av två kolonner. I övrigt samma artikulering som fasaden. Entrén är indragen, här sitter en nyare dörr i trä med ett rundbågigt överljusfönster. Fritrappa i natursten. Entrédörr med överljus på den östra fasaden är även den utbytt. Indelning mellan dörr och överljus kan dock vara ursprunglig.

Entré i trapphus på den västra långsidan samt entré på den östra sidan.

Fönstren är av T-posttyp med välvda överstycken. Alla fönster är utbytta och har idag olika utformning. Här finns både sidohängda träfönster eller pivåhängda med en vertikal list i trä. Den rundbågiga övre luften i fönstren tycks vara äldre, eventuellt i original. Källarfönstren är nyare där vissa av fönstren är försedda med ett vertikalt järn med kula.

Nya fönster i olika utföranden.

Källarfönster med vertikalt vitmålat järn.

Taket är ett sadeltak klätt med skifferplattor. Trapphusets tornhuv och frontespiser är klädda med kopparfärgad falsad plåt där små kopparklädda frontoner sitter ovan takfoten. Torn, gavelspetsar och frontespiser är försedda med tornspiror och vindflöjlar. Nära taknocken sitter fyra skorstenar, två på vardera takfall. Skorstenarna är i rött tegel med utkragningar i dekorativt gult tegel. Huvar med spiror i kopparfärgad plåt sitter på skorstenarna. På den nedre delen av takfallen sitter moderna takfönster. Ståndrännor är i koppar. Målade böjda stuprör och vattkupor.

Värdering

Det så kallade Slottet bedöms omfattas av varsamhetskravet (PBL 8 kap 14 och 17 §§) och förvanskningförbud (PBL 8 kap 13 §) avseende särskilt kulturhistoriskt värdefull byggnad.

Slottet är välbevarat i sin helhet. Trots byte av fönster och dörrar har det kvar sin ursprungliga karaktär. Slottets placering i parkmiljö och den påkostade arkitekturen visar på sockerbrukets inbördes hierarki men även på företagets betydelse och vilja att manifestera sin framgång.

Förslag på skydds- och varsamhetsbestämmelser

Följande skydds- och varsamhetsbestämmelser föreslås omfatta byggnaden:

Byggnaden ska bibehållas till sin karaktär avseende volym, proportioner, fönstersättning material och materialbehandling samt detaljeringsnivå.

r- byggnaden omfattas av rivningsförbud.

q- byggnadens ursprungliga volymer med frontespiser och trapptorn ska bevaras.

q- tegelfasad med mönstermurningar och tegeldekorationer ska bevaras.

q- skorstenar inock ska bevaras.

q- takdekorationer och vindflöjlar ska bevaras.

k- fönster ska vara sidohängda i trä av T-post typ med rundade överstycken. Fönster och gångjärn täckmålas.

k- dörrar ska ha traditionell utformning och vara av trä.

k- takmaterial ska vara svarta skifferplattor.

k- trapptornstak samt övriga plåtarbeten ska utföras i ärggrönmålad plåt.

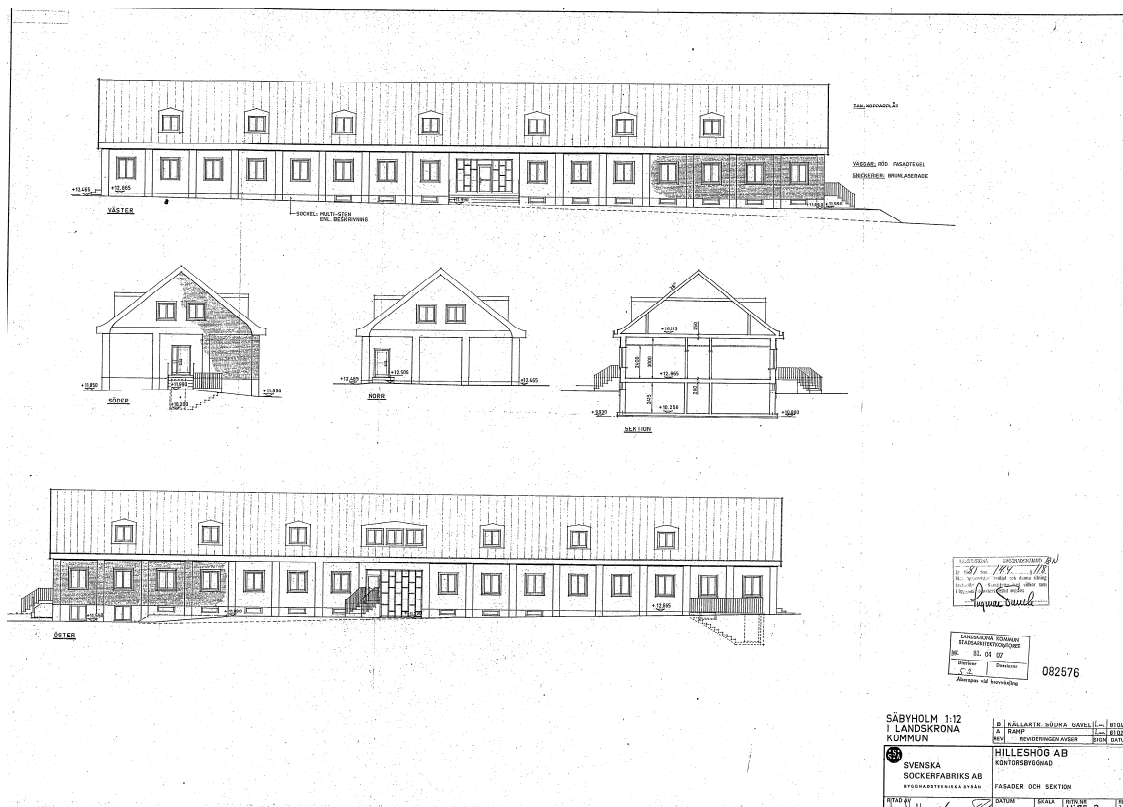
k- takkupor är ej tillåtet.

Förslagsvis kan bilder på byggnaden och närmiljön tas med på plankartan för att tydliggöra byggnadens viktiga karaktärsdrag.

Interiören har inte inventerats men genom fönstren kan man se kakelugnar, dörrfoder och dörrblad i original. Även den invändiga trappan vid den östra ingången tycks vara i originalutförande. I bygglovsskedet rekommenderas att en antikvarisk förundersökning tas fram för att tillgodose förvanskningförbudet och uppfylla varsamhetskravet enligt PBL 8:13 och 8:17.

Byggnadsbeskrivning Kontoret

Det så kallade Kontoret ligger mellan de båda äldre byggnaderna Slottet och Tjänstemannabostaden i parkmiljön. Byggnaden uppfördes av Hilleshög AB 1981 och är ritad av Svenska Sockerfabriks AB, Byggnadstekniska byrån.

Ritning till Kontoret. Svenska Sockerfabriks AB, Byggnadstekniska byrån. Landskrona ritningsarkiv.

Byggnadens västra fasad.

Byggnaden har en rektangulär långsträckt grundplan i 1 ½ plan med källare och ligger i nord - sydlig riktning.

Sockeln är putsad och avfärgad i en ljust brun kulör. Stommen i lättbetong är klädd med ett rött maskinslaget fasadtegel. Fasaden är symmetriskt uppbyggd med lisener som delar in fasaden i fack. Kring fönstren sitter utkragande tegelomfattningar.

Fönstren är inåtgående enluftsfönster i trä med en vertikal list.

Inåtgående fönster med utkragande tegelomfattningar.

Entrépartierna är indragna och centralt placerade på de östra och västra fasaderna. Entréerna är uppglasade med aluminiumprofiler med rutor i förskjutet band och har glasade aluminiumdörrar. Ovan entréerna sitter ett panelklätt undertak med inbyggd armatur. På gavlarna sitter enklare bruna aluminiumdörrar. Till entréerna leder fritrappor klädda med sjösten. Källartrapporna är gjutna. Trappräcken är av plattjärn.

Entréparti västra fasaden.

Entréparti östra fasaden.

Sadeltaket är utsväng vid takfoten och har en bred sarg längs takfot och vid gaveln. Taket är klätt med bandtäckt kopparplåt. På taket finns sex kupor på varje takfall, kupan över den östra entrén är bredare än övriga. Kuporna är klädda med kopparplåt. Takfoten är inklädd. Avvattningen är inbyggd i taksargen. Synliga stuprör. På det östra takfallet sitter plåtinklädda skorstenar och huvar.

Kring byggnaden finns planteringar och gångar med sjöstensplattor.

Värdering

Det så kallade Kontoret bedöms omfattas av varsamhetskravet (PBL 8 kap 14 och 17 §§) och förvanskningförbud (PBL 8 kap 13 §) avseende särskilt kulturhistoriskt värdefull byggnad.

Byggnaden är välbevarad i sin helhet och har inte genomgått några förändringar. Byggnaden är uppförd i robusta material och har en tidstypisk karaktär samtidigt som den är väl inpassad i parkmiljön vad gäller skala och materialval mellan de båda äldre byggnaderna ”Slottet” och ”Tjänstemannabostaden” i rött tegel.

Förslag på skydds- och varsamhetsbestämmelser

Följande skydds- och varsamhetsbestämmelser föreslås omfatta byggnaden:

Byggnaden ska bibehållas till sin karaktär avseende volym, proportioner, fönstersättning material och materialbehandling samt detaljeringsnivå.

r- byggnaden omfattas av rivningsförbud.

q- byggnadens ursprungliga volym och takprofil ska bevaras.

q- tegelfasad med fackindelning och utkragningar i tegel kring fönstren ska bevaras.

q- de kopparinklädda kuporna ska bevaras.

k- fönster ska vara i trä med en vertikal indelning.

k- entrépartier ska ha glasade partier med aluminiumprofiler indelade i rutor med förskjutet band.

Aluminiumdörrar ska vara glasade.

k- takmaterial ska vara koppar.

k- fritrappor ska ha en yta av sjösten

Förslagsvis kan bilder på byggnaden och närmiljön tas med på plankartan för att tydliggöra byggnadens kulturhistoriska värden.

Byggnadsbeskrivning Tjänstemannabostaden

Tjänstemannabostaden eller villa 2 som den kallats under den tid som Hilleshög AB ägde byggnaden uppfördes 1907 efter ritningar av dåvarande stadsarkitekt Fredrik Sundbärg, F. Pettersson var byggmästare.

Fasaderna är symmetriskt uppbyggda där frontespisernas bredare fönsterindelning linjerar med fönstren i fasaden.

Södra fasaden tjänstemannabostaden.

Byggnaden är uppförd i 2 ½ plan med källare och har en rektangulär grundplan i öst – västlig riktning. Byggnaden har en låg sockel i bearbetad granit. Fasaderna är i rött tegel i kryssförband. Fogen är konvex och i det närmaste utanpåliggande.

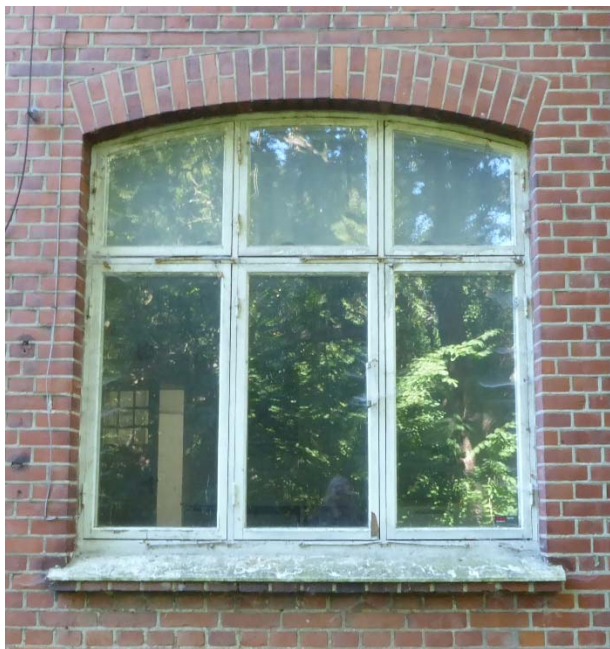
Tegelfasaden har en bred, lätt konvex fog.

Segmentbågar sitter ovan fönsteröppningarna. Fönsterbänkar är i tegel. Längs takfoten löper blinderingar samt en profilerad takfotsgesims. Gavlarna är försedda med trappstegsgavlar med lisener och blinderingar. På det södra takfallet finns två frontespiser i tegel med volutgavlar och rundbågiga fönsteröppningar med blinderingar. På den norra fasaden har trapphuset parställda rundbågiga fönsteröppningar ovan entrén samt i den ovanliggande frontespisen. Frontespisen har en volutgavel med en rund fönsteröppning.

Fasadparti där fönstren i frontespisen och fasaden har samma indelning.

Fönstren är kopplade och sidohängda korspostfönster med fyra eller sex lugter. Originalfönster finns kvar i den norra fasadens trapphus, i de små enlufts-fönstren i samma fasad samt i källarfönstren.

Olika typer av fönster i byggnaden.

På den norra fasadens hörn finns utbyggnader utformade som strävpelare med halva voluter, dessa rymmer entréer. Entréer finns också på byggnadens gavlar. Dörröppningarna är delvis bågformade. Två av entrédörrarna har överljusfönstren som är i original, här syns färgspår av gulockra.

Överljus i original med färgrester av gulockra.

Entréparti vid det nordöstra hörnet. De två fritrapporna i granit, östra gaveln.

På den östra och västra gaveln finns fritrappor i granit. Källartrappan på den norra fasaden är gjuten.

Sadeltaket är klätt med röda glaserade enkupiga tegelpannor. Nära taknocken på det södra takfallet sitter två större och en mindre skorstenar i rött tegel. På båda takfallen sitter äldre, mindre takfönster. Byggnaden har äldre avvattning.

Värdering

Den så kallade Tjänstemannabostaden bedöms omfattas av varsamhetskravet (PBL 8 kap 14 och 17 §§) och förvanskingsförbud (PBL 8 kap 13 §) avseende särskilt kulturhistoriskt värdefull byggnad.

Byggnaden är välbevarad i sin helhet. Trots byte av fönster och dörrar har det kvar sin ursprungliga karaktär. Tjänstemannabostaden har en påkostad arkitektur som visar på hierarkin mellan arbetare och tjänstemän. Arkitekten Fredrik Sundbärg var Landskronas första stadsarkitekt och ritade en stor del av stadens offentliga byggnader vid förra sekelskiftet. Hans arkitekturstil kan betecknas som historiserande drag från olika stilriktningar.

Förslag till skydds- och varsamhetsbestämmelser

Följande skydds- och varsamhetsbestämmelser föreslås omfatta byggnaden:

Byggnaden ska bibehållas till sin karaktär avseende volym, proportioner, fönstersättning material och materialbehandling samt detaljeringsnivå.

r- byggnaden omfattas av rivningsförbud.

q- byggnadens ursprungliga volymer med frontespiser ska bevaras.

q- tegelfasaden ska bevaras.

q- skorstenar ska bevaras.

q- friliggande trappor i granit ska bevaras.

k- fönster ska vara sidohängda i trä av korspost typ med rundade överstycken. Fönster och gångjärn täckmålas.

k- dörrar ska ha traditionell utformning och vara av trä.

k- takmaterial ska vara röda enkupiga tegelpannor.

k- takkupor är ej tillåtet.

Förslagsvis kan bilder på byggnaden och närmiljön tas med på plankartan för att tydliggöra byggnadens viktiga karaktärsdrag.

Interiören har inte inventerats men genom fönstren kan man se dörrfoder och dörrblad i original. I bygglovsskedet rekommenderas att en antikvarisk förundersökning tas fram för att tillgodose förvanskingsförbudet och uppfylla varsamhetskravet enligt PBL 8:13 och 8:17.

Byggnadsbeskrivning Personalmatsalen

Personalmatsalen eller mässen uppfördes kring 1946 och fungerade som kampanjehem för sockerbruksarbetare under oktober till december, här fanns även personalmatsalen. Byggnaden har byggts till i två omgångar, första gången 1974 och ytterligare en gång förmodligen under senare delen av 1970-talet.

Personalmatsalens norra och östra fasader.

Byggnaden är uppförd i 2 ½ plan med källare. Den ursprungliga byggnaden är uppförd i vinkel med en volym i nord - sydlig riktning och en volym i öst – västlig riktning. På den västra gaveln finns ett burspråk med ovanliggande balkong. Sockeln är relativt hög i grå puts. Fasaderna är uppförda i ett hårdbränt brunrött tegel från Helsingborgs Ångtegelbruk.

Längs takfoten löper en teglad gesims som går över till gaveln. Huvudentrépartiet har en putsad profilerad omfattning med en markerad slutsten.

Hårdbränt brunrött tegel från Helsingborgs Ångtegelbruk.

Takpannor i bruk, östra gaveln.

Västra fasaden med tillbyggnader mot söder och väster.

Fönstren är huvudsakligen av T-post typ med tre lufter. Det förekommer även tvåluftsfönster, materialen är aluminium och trä. Fönstren är utbytta, originalfönstren var treluftsfönster med kopplade bågar där de nedre bågarna var inåtgående utan mittpost. Den övre fönsterbågen var överkantshängd. Källarfönster är överkantshängda i trä i original. I gavelröstena sitter runda spröjsade fönster i original.

Huvudentréns dörr är idag i aluminium. Originalutförandet var en fyllningsdörr med glasning av släthamrat råglas. Källardörrar i lamelltyp i trä med enkel glasning i originalutförande.

Sadeltaket är relativt flackt med enkupiga röda tegelpannor. Tegelpannor som ligger i bruk vid gavlarna. Avvattningen är av äldre typ.

Trappan vid huvudentré är av friliggande huggen granit. Övriga trappor är av armerad betong. Räcken vid trappor och balkonger är av fyrkantsjärn med runda överliggare.

De två byggnadsvolymer mot väster och söder som tillkom på 1970-talet är väl anpassade till den ursprungliga byggnadskroppen vad gäller materialval och utförande. De tillbyggda volymerna är uppförda i 1 plan med källare. Sockeln ansluter i höjd och utförande till ursprungsvolymer. Tegelfasaderna är mönstermurade i ett mörkrött tegel. Fönstren är av T-posttyp i trä. Sadeltaken är klädda med enkupiga röda tegelpannor.

På fotot syns dörr och fönster i originalutförande.

Värdering

Personalmatsalen bedöms omfattas av varsamhetskravet (PBL 8 kap 14 och 17 §§) och förvanskningförbud (PBL 8 kap 13 §) avseende särskilt kulturhistoriskt värdefull byggnad.

Personalmatsalen har kvar sin ursprungliga karaktär och de tillbyggnader som tillkommit är väl anpassade till de ursprungliga volymerna. Byggnaden uppfördes som kampanjehem till

sockerbruksarbetarna och är den kvarvarande byggnaden inom fastigheten som ligger inom det gamla fabriksområdet.

Förslag till skydds- och varsamhetsbestämmelser

Följande skydds- och varsamhetsbestämmelser föreslås omfatta byggnaden:

Byggnaden ska bibehållas till sin karaktär avseende volym, proportioner, fönstersättning material och materialbehandling samt detaljeringsnivå.

r- byggnaden omfattas av rivningsförbud.

q- byggnadens volymer ska bevaras.

q- tegelfasader och omfattning kring entré ska bevaras.

q- entrétrappa i granit ska bevaras.

k- fönster ska vara sidohängda i trä av T-posttyp.

k- entrédörr ska vara av trä i traditionell utformning.

k- takmaterial ska vara röda enkupiga tegelpannor.

k- takkupor är ej tillåtet.

k- takfönster ska max vara 40 x 70 cm.

Förslagsvis kan bilder på byggnaden och närmiljön tas med på plankartan för att tydliggöra byggnadens viktiga karaktärsdrag.

Byggnadsbeskrivning Trädgårdspaviljongen

Trädgårdspaviljongen ligger inne i Säbyholmsparken och är troligen uppförd kring förra sekelskiftet. Paviljongen har en relativt kvadratisk grundplan med veranda och entré mot nordväst. Sockeln är uppförd av ett skrovligt rödbrunt hålstentegel och står på en gjuten grund. Sockeln är omgjord och ursprungligen var sockeln uppförd i ett rött tegel.

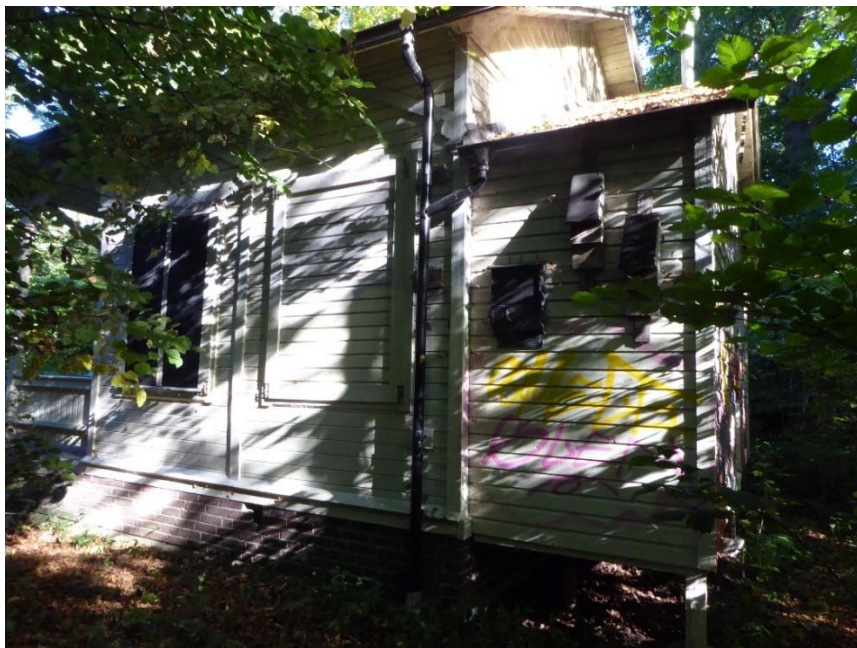
Trädgårdspaviljongen i parkmiljön.

Den överbyggda verandan kringgärdas av ett träräcke med överliggare, räcket är inte i original. Taket hålls upp av fasade trästolpar med snidade kapitäl. Stolparna binds samman vid kapitälerna av snidade snedställda träreglar. Verandans gavelparti har ett solformat mönster med smala träribbor som solstrålar. Verandan har golv av träplank. Paviljongen har fasader av liggande, hyvlad spontad panel i en ljus kulör, panelen är äldre eventuellt ursprunglig. Entrépartiet är dekorerat med samma typ av vertikala och snedställda snidade brädor som de stolpar som håller upp verandataket. Verandan har ett undertak av pärlspont målad i en ljus kulör.

Snidade konsoler på verandan och bearbetade överstycken och dekorationer på entréfasaden.

Dörr och fönster är täckta med skivor och går inte att inventera. Eventuellt finns de äldre fönstren och dörren kvar bakom skivorna. På äldre bilder kan man se att fönstren var delade av en spröjs. Entrédörren var en glasad pardörr med spegel nedtill. Fönster och dörr hade en mörk kulör på 1980-talet. Fodren runt dörr och fönster är snidade i överkant. På den östra sidan finns en tillbyggnad från 1980-talet. Ovan tillbyggnaden skymtar den ursprungliga gaveln som även den har ett solformat mönster med smala träribbor. Taktassarna är snidade. Sadeltaket är klätt med svart papp. Avvattningen är modern.

Tillbyggnad på paviljongens baksida mot öster.

Bild från Hilleshög Bladet 1986. Här syns den mörkare färgsättningen på fönster och dörr.

Trädgårdspaviljongen. Till vänster Gabriela Tranchell, till höger Aurora Tranchell. Okänt årtal. Foto Landskrona museum.

Värdering

Trädgårdspaviljongen bedöms omfattas av varsamhetskravet (PBL 8 kap 14 och 17 §§) och förvanskningförbud (PBL 8 kap 13 §) avseende särskilt kulturhistoriskt värdefull byggnad.

Trädgårdspaviljongen har kvar sin ursprungliga karaktär även om den genomgått en del om- och tillbyggnader. Paviljongen är den enda kvarvarande byggnaden som direkt kan kopplas till parkmiljön på Säbyholm. Trädgårdspaviljongen visar på den högre ståndsmiljö och hierarki som var en del av den sociala ordningen på Säbyholm. Men den speglar också ett liv för fritid och rekreation.

Förslag på skydds- och varsamhetsbestämmelser

Följande skydds- och varsamhetsbestämmelser föreslås omfatta byggnaden:

Fönster och dörr har inte varit tillgängliga därför bör dessa undersökas närmare innan en detaljerad varsamhetsbestämmelse kan föreslås. Förslag till varsamhetsbestämmelse för fönster och dörr baseras på äldre foto.

Byggnaden ska bibehållas till sin karaktär avseende volym, proportioner, fönstersättning material och materialbehandling samt detaljeringsnivå.

r- byggnaden omfattas av rivningsförbud.

q- byggnadens ursprungliga volym ska bevaras.

k- sockel ska vara tegel.

k- fasad ska vara liggande hyvlad spontad panel.

k- fönster ska vara sidohängda i trä med en spröjs. Gångjärn och fönster täckmålas.

k- dörr ska vara glasad pardörr i trä med speglar.

k- takmaterial ska vara svart papp.

Förslagsvis kan bilder på byggnaden tas med på plankartan för att tydliggöra byggnadens viktiga karaktärsdrag.

Sammanfattning

De byggnader som omfattas av uppdraget är alla på ett eller annat sätt en del av berättelsen kring sockerindustrin i Landskrona. Byggnaderna representerar olika verksamheter och visar på sociala strukturer och hierarkier inom Säbyholm. Byggnadernas arkitektur är påkostad och tidstypisk och de är uppförda i robusta och gedigna material.

De fem byggnaderna inom Säbyholm 1:59 bedöms alla omfattas av varsamhetskravet (PBL 8 kap 14 och 17 §§) och förvanskningförbud (PBL 8 kap 13 §) avseende särskilt kulturhistoriskt värdefull byggnad. Interiörerna ingår inte i uppdraget. I bygglovsskedet rekommenderas att en antikvarisk förundersökning tas fram för att tillgodose förvanskningförbudet och uppfylla varsamhetskravet enligt PBL 8:13 och 8:17. Kulturen rekommenderar att underhållsåtgärder följs av antikvarisk sakkunnig.

Referenser

Darphin, Jean-Paul. 1994. *Sockrets katedraler, en studie av sockerindustrins historia och arkitektur*. Riksantikvarieämbetet.

Hector, Lena och Nilsson, Johan. 2013. *Arkitektur i Landskrona*. Landskrona.

Jönsson, Åke. 1993. *Historien om en stad, del 1-3*. Landskrona.

Bebyggelseinventering Landskrona 1974. Landskrona museum

Arbetsbeskrivning för uppförande av ett kampanjehem vid Säbyholms sockerbruk. Landskrona. Landsarkivet i Lund. SE/LLA/30648.

Avlöningar tjänstemän. S.S.A. Säbyholm 1935 - 1936. Landsarkivet i Lund. SE/LLA/30648.

Digitalt museum, [Landskrona museum / DigitaltMuseum](#)

Landskrona ritningsarkiv, [Ritningsarkiv - Landskrona kommun](#)

Fornsök, [Fornsök \(raa.se\)](#)

Skånes regionala kulturmiljöprogram, [Kulturmiljöprogram | Länsstyrelsen Skåne \(lansstyrelsen.se\)](#)

Kartor Lantmäteriet

Landskronakartan

Samtal med Sven Svensson, tidigare anställd på Hilleshög AB. 2022-08-25.

Samtal med Peter Sigfridsson, Head of SB R&D Sites in SE & Operations. 2022-09-21.